

EEN CHECKLIST VOOR DE LOKALE AANPAK VAN ONVEILIGHEID

Tekst: Chris Baerveldt

Een omvattende en eenduidige linkse formule voor veiligheidsproblemen is er niet en zal er waarschijnlijk ook niet komen. Bovendien kan de situatie van plaats tot plaats sterk verschillen en zit de beste koers vaak in details. SP-afdelingen hebben dan ook meer aan een stappenplan dan aan een blauwdruk, als het gaat om veiligheidsbeleid.

Welk standpunt moeten lokale SP-afdelingen innemen bij de aanpak van jeugdgroepen? Wat moeten ze denken over de invoering van cameratoezicht of buurtwachten? Afdelingen hebben op dit moment weinig koers om op te varen. Klassieke 'linkse' zekerheden zoals de afkeer van straffen en de verwachting dat een goed sociaal beleid de criminaliteit doet verdwijnen, zijn door de SP overboord gezet of nooit aangehangen. Een omvattende en eenduidige linkse formule voor veiligheidsproblemen is er niet en zal er waarschijnlijk ook niet komen. Bovendien kan de situatie van plaats tot plaats sterk verschillen en zit de beste koers vaak in details. In dit artikel presenteren we daarom geen oplossing, maar een stappenplan voor standpuntvorming en een checklist voor de aanpak.

Afdelingen kunnen het stappenplan in figuur 1 gebruiken voor standpuntvorming over de aanpak van onveiligheid. Voor elke specifieke aanpak moet eerst een duidelijke omschrijving van het probleem komen, dan een duidelijk doel. Na de aanpak moet een evaluatie van die aanpak volgen.

Ik ga nu in op de onderdelen van dit schema. Zie hieronder figuur 1

PROBLEEM EN DOEL

Gemeenten besluiten vaak tot een bepaalde aanpak van onveiligheid zonder een duidelijk doel of kenschets van het probleem. De vraag is of probleem, doel en aanpak wel bij elkaar horen. Neem bijvoorbeeld de discussie rond cameratoezicht. Is het probleem dat mensen continu bedreigd worden, gaat het om onrust naar aanleiding van een incident, om de bestaanszekerheid van middenstanders of om de gemarginaliseerde positie van een groep jongeren? Al naar gelang het antwoord zal men andere doelen kunnen hebben met de aanpak en vervolgens ook anders kunnen oordelen over het nut en de voorwaarden aan de inzet van cameratoezicht (of een alternatieve aanpak).

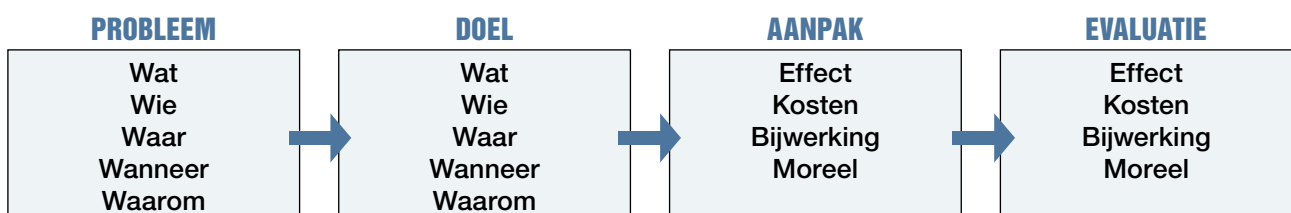
Een systematische beoordeling van een probleem kan simpel door de 5 W's van de journalistiek toe te passen: wat is het probleem, voor wie is het een probleem, wanneer (hoe lang) is het een probleem, waar is het probleem (in welk gebied) en waarom is het een probleem. Hetzelfde geldt voor de doelen van een aanpak: wat is het doel, wie wordt verantwoordelijk voor het doel, wanneer (bijv. korte of lange termijn) en waar (gebiedsgebonden?) moet de aanpak werken en waarom is dit het doel? Ongetwijfeld zijn er varianten of andere indelingen mogelijk; schema's zijn nooit heilig als het proces maar systematisch gebeurt.

DE AANPAK

Het schema laat zien dat elke aanpak op vier aspecten beoordeeld moet worden, namelijk de effectiviteit, de kosten, bijeffecten en morele kwesties. Effectiviteit is meestal een argument voor een bepaalde aanpak, terwijl de kosten, bijeffecten en morele kwesties meestal argumenten zijn tegen die aanpak. Vaak zal het een kwestie van afwegen worden, een balans. Figuur 2 geeft de voornaamste punten weer bij gemeentelijke veiligheidspolitiek en kan daarom gebruikt worden als een checklist.

Bij de effectiviteit kunnen we minstens vier vragen stellen. De eerste vraag is of het verwachte effect klopt met het (door de SP) gewenste doel van de aanpak. Vaak is dat namelijk niet het geval. Wanneer het doel bijvoorbeeld een permanente verbetering van veiligheid is, heeft een aanpak die alleen op korte termijn werkt, weinig zin. De tweede vraag is of er een redelijke kans is dat de aanpak het gewenste effect heeft. Die vraag is vaak lastig te beantwoorden; een aanpak die zich in de ene gemeente 'bewezen' heeft, hoeft in de andere nog niet te werken en hitlijsten van 'werkende' projecten zijn veel minder hard dan vaak gesuggereerd wordt. Er is meer bekend over wat niet werkt. Voorlichting (Postbus 51) zal de veiligheid echt niet verbeteren; net zo min als een (ander) moreel appel. Bij straffen gaat het er nauwelijks om hoe streng (hard) er gestraft wordt; reactiesnelheid en directe uitvoering van de straf zijn veel belangrijker. Dit artikel is te kort voor een zinvolle

FIGUUR 1. STAPPENPLAN STANDPUNTVORMING OVER DE AANPAK VAN ONVEILIGHEID

samenvatting, maar er is gelukkig voldoende literatuur over effectiviteit te vinden. De derde vraag is of de aanpak uitvoerbaar is (binnen het budget). Op dit moment worden veel problemen, zoals drugsoverlast, als ‘opgelost’ gepresenteerd zodra er een regeltje komt dat het probleem verbiedt, zonder dat bijvoorbeeld vooraf wordt nagegaan of de politie de capaciteit heeft om te handhaven. SP'ers zijn nuchter genoeg om bij het praatje een plaatje te eisen en moeten dat ook zeker doen. De vierde vraag is of het verwachte effect groot genoeg is. Als het aantal inbraken met 1 procent afneemt is er een effect, maar het zet geen zoden aan de dijk. Een vraag om een realistische en meetbare schatting van de verwachte effecten werkt vaak ontzuiverend. Zie figuur 2.

Een (verwacht) effect van een aanpak maakt die aanpak niet automatisch wenselijk. Daarvoor moeten ook kosten, bijwerkingen en morele overwegingen worden meegewogen. De kosten van veiligheid kwamen tot voor kort niet vaak op de politieke agenda. Voor elke maatregel, elk project, elke aanpak is geld nodig; zijn mensen nodig, materieel, kennis. Binnen een vast budget betekent dat dat er prioriteiten zijn: wie wil dat de politie coffeeshops binnenvalt of bij grote feesten surveilleert, kan die politie minder inzetten voor de aanpak van inbraak of aanranding. Dit soort uitruileffecten wordt jammer genoeg nog steeds vaak weggemoffeld.

De discussie over veiligheid zou een stuk democratischer kunnen worden wanneer kostenplaatjes voor iedereen duidelijk zijn.

Veel veiligheidsmaatregelen hebben bijwerkingen. De meest bekende bij lokale veiligheid zijn verplaatsingseffecten. Zo is de kans groot dat langdurig cameratoezicht in een wijk zal leiden tot een waterbedeffect: de criminaliteit verplaatst zich naar andere wijken. De aanpak van mensenhandel in bekende centra voor prostitutie leidt vaak tot het ondergronds gaan van die handel op andere plekken. Maatregelen kunnen er ook toe leiden dat de criminaliteit van karakter verandert, bijvoorbeeld van bankroof naar straatroof. Ook al is de kans op verplaatsingseffecten nooit 100 procent, het is verstandig om rekening te houden met de meest voor de hand liggende. Een ander neveneffect valt onder de categorie *‘If all you have is a hammer, everything looks like a nail’*¹. Wanneer een bepaald type aanpak vaak wordt ingezet, lijkt elk probleem op den duur slechts oplosbaar met dat type aanpak. Als de bestrijding van incidenten door hard politie-ingrijpen een tijdje de voorname aanpak van veiligheid is geweest, leidt dat tot een soort bewustzijnsvernaauwing² die het bijna onmogelijk maakt om veiligheid op lange termijn te bevorderen met andere middelen. Een goede remedie is om te laten zien dat er gemeenten zijn waar het er heel anders aan toe gaat. Er zijn nog andere bijwerkingen,

soms zelfs positieve, maar de hier genoemde komen in de gemeentepolitiek het meest naar voren.

Morele argumenten zijn vaak redenen om af te zien van een aanpak, zelfs als die aanpak effectief en betaalbaar zou zijn. Meestal gaat het om de schending van burgerrechten of integriteit. Zo is de inzet van Mosquito's in woonwijken onaanvaardbaar omdat alle kinderen en jongeren (en veel dieren) daar last van hebben en niet alleen de overlastgevers. Bij andere kwesties, zoals preventief oppakken of wapencontrole in uitgaansbuurten, kan het minder duidelijk liggen. Iedere aanpak van onveiligheid belemmert mensen wel ergens in, wat maakt dat de grens tussen aanvaardbaar en onaanvaardbaar soms vaag kan zijn. Overigens kunnen morele bezwaren soms (gedeeltelijk) worden weggenomen door aanpassingen zoals een privacy-reglement.

EVALUATIE

Theorie is mooi; kennis is beter. Daarom lijkt het logisch om achteraf na te gaan of de aanpak gewerkt heeft; ook al is die aanpak gekopieerd uit een hitlijst voor successen.

Dat geldt des te meer als die aanpak veel kost of bijwerkingen heeft. Afdelingen kunnen in dat soort gevallen een extern onderzoek eisen, maar het kan ook veel goedkoper (en politieker) door bijvoorbeeld zelf te gaan buurten.

TOT SLOT

Het overzicht in dit artikel is niet volledig; er kan met gemak een boek volgeschreven worden met voorbeelden en uitwerkingen. Er zijn ook meer manieren om voors en tegens tegenover elkaar te zetten. Afdelingen kunnen dit artikel dan ook bewerken, verbeteren of vervangen door iets wat beter werkt. Waar het om gaat, is dat afdelingen systematisch alle verschillende soorten argumenten tegen elkaar afwegen.

¹ Deze bekende uitspraak is van Abraham Maslow, maar er zijn ook eerdere varianten bekend van Abraham Kaplan en (vermoedelijk) Mark Twain.

² Die zich uit in specialisering, taalgebruik en – niet te vergeten – bijbehorende budgetverschuivingen.

FIGUUR 2. OVERWEGINGEN BIJ KEUZE VOOR EEN AANPAK VAN ONVEILIGHEID

